

Формування нової водної політики в Україні

22 березня 2013 року відбулося засідання Національної екологічної ради України «Формування нової водної політики України».

У зібранні взяли участь члени Національної екологічної ради, провідні українські науковці, представники громадських організацій та асоціацій, державних служб (Державного агентства рибного господарства, Держсанепідслужби, Державного агентства водних ресурсів).

Відкрила засідання Тетяна Тимочко, голова Національної екологічної ради. У своїй доповіді вона звернула увагу на застарілість стандартів і санітарних норм та правил, що стосуються водних ресурсів господарського призначення, та необхідність формування нової водної політики в Україні. Ця стратегія має враховувати антропогенне навантаження на водні ресурси, передбачити реформування або створення нової системи контролю за якістю води питного, господарського призначення, забезпечити новий підхід до очищення стічних вод, захист і збереження біорізноманіття водних екосистем.

Про стан та перспективи управління водними ресурсами в Україні повідомив Олексій Чунарьов, заступник Голови Державного агентства водних ресурсів України. Він зазначив, що система державного управління в галузі охорони вод потребує невідкладного реформування у напрямі переходу до інтегрованого управління водними ресурсами, впровадження системи інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом.

Василь Гребінь, доктор географічних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доповів про гідрографічне районування території України відповідно до вимог Водної Рамкової Директиви Європейського Союзу. Україна почала процес реформування системи управління водними ресурсами, метою якого є досягнення відповідності цієї системи розробкам, здійсненим у Європейському Союзі, зокрема в рамках Водної Рамкової Директиви (ВРД ЄС 2000). На жаль, сьогодні у водному законодавстві України визначено лише принципи, відповідно до яких має здійснюватися управління водними ресурсами в контексті басейнів річок, але в ньому не вказано способи реалізації такого управління. Важливою подією у розвитку законодавчої бази стосовно управління водними ресурсами в Україні стало прийняття 24 травня 2012 р. Верховною Радою України «Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну Дніпра на період до 2021 року», що передбачає, серед іншого, «впровадження системи інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом, розроблення та виконання планів управління басейнами річок, застосування економічної моделі цільового фінансування заходів у басейнах

річок, утворення басейнових рад річок, а також підвищення ролі існуючих та утворення нових басейнових управлінь водних ресурсів».

Кемалій Алієв, кандидат технічних наук, доцент, експерт з управління річковим басейном, представив організаційно-методичні підходи до впровадження інтегрованого управління водними ресурсами в Україні. Процес реформування системи управління водними ресурсами в Україні був зумовлений як виконанням зобов'язань, що випливають з положень підписаних міжнародних угод та Конвенцій, так і необхідністю вдосконалення систем управління. У 2000 р. Європейський Союз прийняв Водну Рамкову Директиву, де викладено основні принципи управління басейнами річок. Ці принципи визнано в Україні, Республіці Білорусь, Росії та інших країнах Східної Європи, Балтії, Кавказу та Середньої Азії. За одиницю управління прийнято річковий басейн у його гідрографічних кордонах, а основним документом управління і програмою розвитку прийнято план управління річковим басейном. Організаційна схема моделі управління басейнами річок складається з трьох рівнів: міжнародного, національного та регіонального. Інтегроване управління річковим басейном дає можливість об'єднати зусилля державних, регіональних і місцевих органів управління, підприємств-водокористувачів, населення та громадських організацій для досягнення високої якості води в басейні, безпечного водокористування та екологічного стійкого стану водних екосистем.

Сергій Дубняк, кандидат географічних наук, доцент кафедри гідрології та гідроекології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, акцентував увагу на проблемах законодавчого та науково-методичного забезпечення екосистемного управління Дніпровським каскадом водосховищ. Басейновий підхід до управління водним господарством було проголошено у Водному Кодексі України ще в 1995 р. Однак і донині басейновий підхід в Україні не обґрунтовано на законодавчому і державному рівнях, а внаслідок цього не запроваджено як цілісну систему згідно з рекомендаціями ВРД ЄС (2000 р.). Зокрема, паралельно діють басейнові й регіонально-адміністративні органи управління, які фінансуються відповідно з державного і місцевого бюджетів, що унеможливує єдиний екосистемний підхід до управління водними об'єктами і ресурсами. Екосистемне управління згідно з європейським досвідом має базуватися на басейнових фінансових фондах, джерелом утворення яких є принципи «забруднювач платить» і «водокористувач платить». Сьогодні плата за воду надходить у державний і місцевий бюджети, тоді як сюди мають надходити лише плата за воду як природний ресурс і податки від діяльності басейнових органів. Відсутність басейнових фінансових фондів виключає повноцінне екосистемне управління водними об'єктами і ресурсами.

Представник громадської організації «Бюро екологічних розслідувань» Анатолій Павелко закликав приєднатися до громадської кампанії проти руйнування природи у Карпатах, спричиненого будівництвом

гідроелектростанцій. Створення десятків малих і міні-ГЕС несе загрозу природі Карпат, басейнам річок як в Україні, так і за її межами, ця діяльність порушує вимоги та норми десятків статей законодавства України та ряду міжнародних правових документів, у т. ч. конвенцій, стороною яких вона є. Будівництво малих ГЕС активізувалося з тієї причини, що держава встановила «зелений тариф» на відновлювану електроенергетику, ідея якого полягає у стимулюванні тих, хто виробляє енергію без шкоди або з незначною шкодою для довкілля. Стимулювання полягає в тому, що така енергія є в рази дорожчою за «звичайну» електроенергію, тому кіловати «зелено-тарифної» енергії вигідно продавати. Попри висловлювання про те, що малі ГЕС допомагають забезпечити енергетичну незалежність держави, не забуваймо, що Україна сьогодні нарощує експорт електроенергії, тобто в країні є надлишок енергетичних потужностей. «Зелена» енергетика має бути захищена від спроб перетворити її лише на джерело збагачення для деяких осіб шляхом знищення нашого спільного довкілля.

Євген Яковлев, доктор технічних наук, головний науковий співробітник відділу екологічної та техногенної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України, доповів про екологічні проблеми підземних вод в басейні Дніпра.

Учасники засідання Національної екологічної ради України «Формування нової водної політики в Україні», розглянувши стан водних ресурсів і формування нової водної політики в Україні, екологічні проблеми, пов'язані з будівництвом малих ГЕС, стан питної води та її вплив на здоров'я людей, висловили свої пропозиції:

1. Щодо стану водних ресурсів та формування нової водної політики:

1.1 Реформувати державну водну політику шляхом впровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом та внести відповідні зміни до Водного кодексу України.

1.2 Розробити та затвердити положення про райони річкових басейнів, щоб визначити кількість річкових басейнів як об'єктів управління, а також План управління річковими басейнами України.

1.3 Прийняти Постанову КМУ «Про порядок утворення та діяльність Басейнових рад», визначити їх повноваження та легітимність, включити представників громадськості до басейнових рад в однаковому співвідношенні з участю представників органів місцевого самоврядування, фахівців водного господарства.

1.4 Розробити та запровадити механізми реалізації державної системи інтегрованого екологічного моніторингу водних ресурсів.

1.5 Забезпечити розроблення та прийняття законодавчих і нормативно-правових актів з питань удосконалення правового режиму водоохоронних зон і прибережних смуг водних об'єктів, створення та винесення в натуру прибережних смуг і дотримання в них режиму господарювання.

1.6 Розробити і затвердити План впровадження системи інтегрованого управління природокористуванням у прибережній смузі Чорного та Азовського морів.

1.7 Посилити державний нагляд і контроль за скидами з підприємств та дотриманням режиму господарювання у водоохоронних зонах річок і дренажних каналів згідно зі ст. 218 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення».

1.8 Забезпечити розроблення та прийняття нормативно-правових актів щодо посилення контролю за охороною рибних запасів у водоймах та відповідальності за браконьєрський вилов риби, а для морських екосистем – на засадах Регламенту Ради ЄС від 29 вересня 2008 року № 1005/2008 «Про створення системи запобігання, стримування та заборони незаконного, незареєстрованого та нерегульованого рибальства».

1.9 Створити сприятливі умови для відтворення рибних запасів, зокрема шляхом категоричної заборони використання електровудок і сіток та проведення самовільних гідротехнічних робіт (особливо спусків ставків) з метою вилову риби.

1.10 Переглянути діючі нормативи будівництва гідромеліоративних і водогосподарських об'єктів з урахуванням екологічних чинників.

1.11 Започаткувати проведення щорічного Національного Водного форуму з метою об'єднання зусиль влади, науковців, громадськості, екологічно дружнього бізнесу в сфері охорони та відновлення водних ресурсів.

2. Щодо екологічних проблем, пов'язаних з будівництвом малих ГЕС:

2.1 Звернути увагу центральних органів виконавчої влади та органів місцевої влади на негативні екологічні наслідки будівництва малих ГЕС на гірських річках західних областей України, де забирання основної частини води спричинює цілий ряд екологічних та соціально-економічних проблем.

2.2 Забезпечити під час розроблення та реалізації схем і програм розвитку малої енергетики врахування оцінки впливу запланованого будівництва на стан довкілля, відповідне інформування та громадське обговорення планів і проектів будівництва малих ГЕС.

2.3 Рекомендувати місцевим радам утриматися від погоджень проектів і планів будівництва малих і міні-ГЕС на територіях населених пунктів чи поза їх межами до закінчення державних і громадських експертиз.

3. Щодо якості питної води та її впливу на здоров'я людей:

3.1 Сприяти:

- розробленню проекту «Загальнодержавної програми щодо зменшення та поступового припинення використання на території України мийних засобів на основі фосфатів», у тому числі законодавчого

забезпечення зменшення та поступового припинення використання мийних засобів на основі фосфатів.

- ухваленню проекту Закону України «Про заборону ввезення і реалізації на території України мийних засобів на основі фосфатів».
- розробленню гранично допустимих екологічних змін та навантажень на водні ресурси.

3.2 Впровадити нову редакцію ДСанПіН «Гігієнічні вимоги до якості води питної, призначеної до споживання людиною», в яких встановлено стандарти питної води, наближені до тих, що прийнято в Європі;

3.3 Відмовитися від розроблення планів щодо будівництва нових атомних потужностей в басейні Дніпра.

3.4 Забезпечити повне та беззастережне виконання екологічних вимог (екологічних попусків та дотримання необхідних режимів рівнів води водосховищ) під час експлуатації діючих ГЕС.

3.5 Розробити проекти та винести в натуру межі прибережних захисних смуг всіх водних об'єктів та зон санітарної охорони джерел водопостачання в басейні Дніпра до 2014 року, забезпечити постійний та дієвий контроль за дотриманням обмежень для господарської діяльності.

3.6 Підтримати впровадження в Україні екологічно безпечних технологій очищення стічних вод.